

# UNIVERSITY OF MUMBAI



**Revised Syllabus**

**(Choice Based Credit System, CBCS)**

**Sem. V & Sem. VI**

**Program: B.A.**

**Course: Marathi**

**2018-19 to 2020-21**

अभ्यासपत्रिका क्र. ४. मध्ययुगीन मराठी वाङ् मयाचा इतिहास.  
सत्र - ५वे (श्रेयांकने-४) व्याख्याने -६०

**घटक-१ मराठी साहित्याची सुरुवात व महानुभावीय वाङ् मय**

अ) मराठी साहित्याची सुरुवात - मराठी : देशीभाषा म्हणून ८, ९वे शतक परिचय, मराठीतील आद्यग्रंथ : चर्चा, शिलालेख, ताम्रपट यावरील मराठी लेखन. - थोडक्यात परिचय

ब) महानुभाव संप्रदायाची ठळक वैशिष्ट्ये : वैदी तत्त्वज्ञान, पंचकृष्ण, चक्रधरांचे व्यक्तिमत्त्व, मराठीचा स्वीकार व आग्रह, सांकेतिक लिपी.

महानुभावीय वाङ् मय : चरित्रग्रंथ, तत्त्वज्ञानग्रंथ, सातीग्रंथ, स्फुट गद्य-पद्य-धवळे, टीकाग्रंथ, व्याकरणग्रंथ.

**घटक-२ वारकरी पंथीयांचे वाङ् मय -**

अ) यादवकालीन महाराष्ट्रात वारकरी पंथाची प्रस्थापना, पंढरीचा भक्तीसंप्रदाय हा महाराष्ट्रातील प्रमुख वारकरी संप्रदाय म्हणून तेराव्या शतकात धार्मिक, सामाजिक व साहित्यिक दृष्ट्या प्रभावी.

ब) ज्ञानदेव-नामदेव व त्यांच्या प्रभावळीतील इतरांचे वाङ् मय.

**घटक ३ वारकरी पंथीयांचे वाङ् मय -**

अ) बहामनी राजवट, एकनाथकालीन महाराष्ट्र, तमोयुग, एकनाथ, एकनाथपंचक यांचे वाङ् मय

ब) शिवकालीन महाराष्ट्र - स्वराज्य प्रेरणा. तुकाराम, तुकारामाचे शिष्य यांचे वाङ् मय

**घटक ४ पंडिती काव्य-**

अ) पंडिती काव्याची स्वरूपवैशिष्ट्ये, पंडिती काव्याचे गुणदोष चर्चा

ब) पंडित कवी- मुक्तेश्वर, मोरोपंत, रघुनाथ पंडित, सामराज, निरंजनमाधव, वामनपंडित, नागेश, विठ्ठल

**सत्रान्त परीक्षा ( गुण १००)**

प्रश्न १. घटक १ वर आधारित प्रश्न ( पर्यायासह)	गुण २०
प्रश्न २. घटक २ वर आधारित प्रश्न ( पर्यायासह)	गुण २०
प्रश्न ३. घटक ३ वर आधारित प्रश्न ( पर्यायासह)	गुण २०
प्रश्न ४. घटक ४ वर आधारित प्रश्न (पर्यायासह )	गुण २०
प्रश्न ५. सर्व घटकांवर आधारित दोन टीपा (पर्यायासह )	गुण २०

सत्र - ६वे (श्रेयांकने-४) व्याख्याने -६०

**घटक-१ शाहिरी वाङ् मय-**

अ) लावणी, पोवाडे, या काव्य प्रकारांची स्वरूप वैशिष्ट्ये.

ब) काही लावणीकार- होनाजी बाळा, रामजोशी, प्रभाकर, अनंत फंदी, परशराम या शाहिरींचा व त्यांच्या साहित्याचा परिचय.

**घटक-२ महानुभाव व वारकरी यांखेरीज इतर पंथीयांचे वाङ् मय**

अ) नाथ, दत्त या पंथातील वाङ् मयाचे स्वरूप.

ब) समर्थ, लिंगायत या पंथातील वाङ् मयाचे स्वरूप



**घटक - ३ हिंदू धर्माखेरीज इतर धर्मियांनी केलेली वाङ् मयनिर्मिती**

अ) ख्रिस्ती धर्मियांनी केलेली वाङ् मयनिर्मिती

( ख्रिस्ती -फादर स्टीफन्स, क्रुआँ, सालंदाज, पाद्री अल्मैद)

ब) इस्लामी धर्मियांनी केलेली वाङ् मयनिर्मिती

( इस्लामी - मुंतोजी (मृत्युंजय), हुसेन अंबरखान, शेख महमंद, शहामुनी)

**घटक - ४ बखर गद्याची स्वरूप वैशिष्ट्ये**

अ) बखरी- शिवपूर्वकालीन - महिकावतीची उर्फ माहीमची बखर, राक्षसतागडीची लढाई.

बखरी- शिवकालीन- शिवछत्रपतींचे चरित्र- कृष्णाजी अनंत सभासद, चित्रगुप्तविरचित शिवाजी महाराजांची बखर, श्री छत्रपतींची ९१ कलमी बखर - दत्तोत्रिमल वाकेनिस, मल्हार रामराव चिटणीस विरचित श्री शिवछत्रपतींचे सप्तप्रकरणात्मक चरित्र.

ब) बखरी - पेशवेकालीन- नाना फडणवीसाचे आत्मचरित्र, श्री रामदास स्वामींचे चरित्राची बखर उर्फ हनुमंत स्वामीची बखर, पेशव्यांची बखर, कृष्णाजी विनायक सोहनी, पानिपतची बखर- रघुनाथ यादव, भाऊसाहेबांची बखर-कृष्णाजी शामराव, खडर्याच्या स्वारीची बखर.

**सत्रान्त परीक्षा ( गुण १००)**

प्रश्न १. घटक १ वर आधारित प्रश्न ( पर्यायासह)	गुण २०
प्रश्न २. घटक २ वर आधारित प्रश्न ( पर्यायांसह)	गुण २०
प्रश्न ३. घटक ३ वर आधारित प्रश्न ( पर्यायासह)	गुण २०
प्रश्न ४. घटक ४ वर आधारित प्रश्न (पर्यायासह )	गुण २०
प्रश्न ५. सर्व घटकांवर आधारित दोन टीपा (पर्यायासह )	गुण २०

**संदर्भ ग्रंथ-**

- १) जोग, रा.श्री. व इतर (संपा.) मराठी वाङ् मयाचा इतिहास- खंड ३, महाराष्ट्र साहित्य परिषद, पुणे, प.आ. १९७३.
- २) तुळेपुळे, शं.गो., पाच संतकवी, सुविचार प्रकाशन मंडळ, पुणे, १९८४, (ति.आ.)
- ३) तुळेपुळे, शं. गो. व इतर (संपा.) मराठी वाङ् मयाचा इतिहास- खंड १, महाराष्ट्र साहित्य परिषद, पुणे, प.आ. १९८४.
- ४) मालशे, सं.गं. व इतर (संपा. ) मराठी वाङ् मयाचा इतिहास- खंड २ भाग १ व भाग २, महाराष्ट्र साहित्य परिषद, पुणे, प.आ. १९८२.
- ५) भावे, वि.ल. महाराष्ट्र सारस्वत, पॉप्युलर, मुंबई, आ. ५वि १९६३.
- ६) धोंड, म. वा., (संपा.) मऱ्हाटी लावणी, मौज, मुंबई १९५६.
- ७) शेणोलीकर, ह. श्री., प्राचीन मराठी वाङ् मयाचे स्वरूप, मोघे प्रकाशन, कोल्हापूर, १९७१.
- ८) सहस्रबुद्धे, म. ना., मराठी शाहिरी वाङ् मय, ठोकळ पुणे, १९६१.
- ९) सरदार गं.बा., संत साहित्याची सामाजिक फलश्रुती, म. सा.प., पुणे १९७० (ति.आ.)

अभ्यासपत्रिका -५

भारतीय व पाश्चात्य साहित्यशास्त्र

भारतीय साहित्यशास्त्र

सत्र - ५ वे (श्रेयांकने-४) व्याख्याने-६०

घटक -१ भारतीय साहित्यशास्त्र: संकल्पना व सिद्धांत-(१)

१ भरताचे रससूत्र

२ अलंकारविचार, वक्रोक्तीविचार

३ रितीसिद्धांत, ध्वनिसिद्धांत

४ औचित्य विचार

घटक-२ भारतीय साहित्यशास्त्र : साहित्याचा आस्वाद.

रससिद्धांताचे भाष्यकार : १. भट्टलोल्लट

२. श्रीशंकुक

३. भट्टनायक

४. अभिनवगुप्त

घटक-३ भारतीय साहित्यशास्त्र : साहित्य भाषेचे स्वरूप व कार्य

१. शब्दशक्ती : अभिधा, लक्षणा व व्यंजना.

२. वृत्त, छंद, मुक्तछंद.

घटक - ४ भारतीय साहित्यशास्त्र : निर्मिती प्रक्रिया व प्रयोजन विचार

१. साहित्य निर्मिती मागील कारणे: प्रतिभा, व्युत्पत्ती व अभ्यास.

२. साहित्याची प्रयोजने : भरत ते अभिनवगुप्त

सत्रान्त परीक्षा - गुण १००

प्रश्न १. घटक १ वर आधारित प्रश्न ( पर्यायासह)

गुण २०

प्रश्न २. घटक २ वर आधारित प्रश्न ( पर्यायासह)

गुण २०

प्रश्न ३. घटक ३ वर आधारित प्रश्न ( पर्यायासह)

गुण २०

प्रश्न ४. घटक ४ वर आधारित प्रश्न (पर्यायासह )

गुण २०

प्रश्न ५. सर्व घटकांवर आधारित दोन टीपा (पर्यायासह )

गुण २०

सत्र -६ वे सत्र (श्रेयांकने-४) व्याख्याने-६०

घटक - १ पाश्चात्य साहित्य विचार : साहित्याचे स्वरूप

१ अनुकृती सिद्धांत : प्लेटो व अँरिस्टॉटल

२ पाश्चात्यांनी केलेल्या काव्यव्याख्या : वर्डस्वर्थ, कोलरीज, कोर्टहॉप, एडगर अलन पो, अर्नोल्ड.

घटक -२ पाश्चात्य साहित्य विचार : साहित्याची भाषा

१. रूपक, प्रतिक व प्रतिमा

२. अनेकार्थता, नियामोल्लंघन, अपरिचीतीकरण.



**घटक -३ पाश्चात्य साहित्य विचार : साहित्याची निर्मिती प्रक्रिया व प्रयोजन विचार**

१ कोलरिजचा कल्पनाशक्तीचा व चमत्कृतीशक्तीचा सिद्धांत.

२ आत्मविष्कार, जीवनभाष्य, सामाजिक बांधिलकी (माक्सवादी विचारासह) ही प्रयोजने.

**घटक-४ पाश्चात्य साहित्य विचार : साहित्याचा आस्वाद**

१ अॅरिस्टॉटलच्या कॅथार्सिसचा सिद्धांत.

२ रिचर्ड सचा प्रेरणा संतुलनाचा सिद्धांत.

**सत्रान्त परीक्षा – गुण १००**

प्रश्न १. घटक १ वर आधारित प्रश्न ( पर्यायासह)	गुण २०
प्रश्न २. घटक २ वर आधारित प्रश्न ( पर्यायासह)	गुण २०
प्रश्न ३. घटक ३ वर आधारित प्रश्न ( पर्यायासह)	गुण २०
प्रश्न ४. घटक ४ वर आधारित प्रश्न (पर्यायासह )	गुण २०
प्रश्न ५. सर्व घटकांवर आधारित दोन टीपा (पर्यायासह )	गुण २०

**संदर्भ ग्रंथ-**

१ कंगले, र.प.,(संपा.) काव्यशास्त्र, मौज प्रकाशन, मुंबई १९७४

२ कंगले, र.प.,(संपा.) रस-भाव-विचार, महाराष्ट्र राज्य साहित्य संस्कृती मंडळ मुंबई, १९७३

३ करंदीकर, गो.वि., (भाषांतर) अॅरिस्टॉटलचे काव्यशास्त्र, मौज, मुंबई १९७८

४ कुलकर्णी वा.ल.,साहित्य स्वरूप आणि समीक्षा, पॉप्युलर, मुंबई १९७५

५ गाडगीळ. स.रा., काव्यशास्त्रप्रदीप, व्हीनस, पुणे (सहावी आवृत्ती), २००३

६ देशपांडे, ग. त्र्यं., भारतीय साहित्यशास्त्र, पॉप्युलर, मुंबई (ति.आ.) १९८०

७ नेमाडे भालचंद्र, साहित्याची भाषा, साकेत, औरंगाबाद, १९८७

८ पाटणकर, रा. भा., सौंदर्यमीमांसा, मौज, मुंबई (ति.आ.) २००४

९ पाटणकर, वसंत, साहित्यशास्त्र : स्वरूप आणि समस्या पद्मगंधा, पुणे, २००६.

१० पाटील, गंगाधर, समीक्षेची नवी रूपे, मॅजेस्टीक, मुंबई १९८१

११ मालशे, मिलिंद, आधुनिक, भाषा विज्ञान : सिद्धांत आणि उपयोजन. लोकवाङ् मयगृह, मुंबई. १९९५

१२ रसाळ, सुधीर, कविता आणि प्रतिमा, मौज, मुंबई १९८२

१३ गणोरकर, प्रभा, डहाके वसंत आबाजी व इतर, (संपा.) वाङ् मयीन संज्ञा संकल्पना कोश, ग.रा. भटकळ फाऊंडेशन, मुंबई, २००१

१४ राजाध्यक्ष, विजया व इतर, (संपा.) मराठी वाङ् मयकोश, खंड ४, (समीक्षा संज्ञा), महाराष्ट्र राज्य साहित्य संस्कृती मंडळ, मुंबई, २००२

अभ्यासपत्रिका ६. साहित्य आणि समाज

तासिका ४५ श्रेयांकने ३

घटक १ साहित्य - समाज अन्योन्य संबंध (तासिका १५) श्रेयांकन १

अ) साहित्य, समाजसंस्कृती या संकल्पना व त्यांच्या परस्परसंबंधाचे स्वरूप

ब) साहित्य- समाज संबंध - तेन, मार्क्स यांचे सिद्धांत, मानवतावाद, मार्क्सवाद, स्त्रीवाद, आंबेडकरवाद यांचे स्वरूप विशेष

घटक २ स्त्रीवादी जाणिवेचे साहित्य (तासिका १५) श्रेयांकन १

अ) स्त्रीवादी साहित्याची संकल्पना व मराठीतील परंपरा

ब) 'भिन्न', कविता महाजन (राजहंस प्रकाशन) यांच्या कादंबरीचे वाचन व अभ्यास

घटक ३ महानगरी जाणिवेचे साहित्य (तासिका १५) श्रेयांकन १

अ) महानगरी जाणिवेचे साहित्य संकल्पना व मराठीतील परंपरा

ब) 'दृश्य नसलेल्या दृश्यात' : दिनकर मनवर (पाँप्युलर प्रकाशन) यांच्या कवितेचे वाचन व अभ्यास.

घटक ४ प्रकल्प अहवाल - संबंधित विषयावर २० गुणांचे प्रकल्प लेखन

श्रेयांकन १

सत्रान्त परीक्षा (गुण ८०)

प्रश्न १. घटक १ वर आधारित प्रश्न (पर्यायासह) गुण २०

प्रश्न २. घटक २ वर आधारित प्रश्न (पर्यायासह) गुण २०

प्रश्न ३. घटक ३ वर आधारित प्रश्न (पर्यायासह) गुण २०

प्रश्न ४. सर्व घटकांवर आधारित दोन टीपा (पर्यायासह) गुण २०

सत्र सहावे अभ्यासपत्रिका -६ साहित्य आणि समाज (तासिका ६०) श्रेयांकने ४

घटक -१ सामाजिक स्थित्यंतरे आणि मराठी साहित्य (तासिका १५) श्रेयांकने १

अ) महाराष्ट्रातील सामाजिक स्थित्यंतरे व मराठी साहित्य - मागोवा

ब) साहित्य- समाज संबंध- गं.बा. सरदार व बाबुराव बागुल यांच्या लेखाधारे

१) संत साहित्याची सामाजिक फलश्रुती : गं.बा. सरदार

२) दलित साहित्य हे तर माणसाचे साहित्य- बाबुराव बागुल-दलित साहित्य : आजचे क्रांतिविज्ञान, दिशा प्रकाशन, नाशिक प्र.आ. १९८१.

घटक -२ ग्रामीण साहित्य (तासिका १५) श्रेयांकने १

अ) ग्रामीण साहित्य- संकल्पना व मराठीतील परंपरा

ब) ऐसे कुणबी भूपाळ : भरत काळे (देशमुख पब्लिकेशन, पुणे) या कादंबरीचे वाचन व अभ्यास

घटक -३ दलित साहित्य (तासिका १५) श्रेयांकने १

अ) दलित साहित्य : संकल्पना व मराठीतील परंपरा

ब) जाता नाही जात : सिद्धार्थ तांबे, (शब्दालय प्रकाशन, श्रीरामपूर) या नाटकाचे वाचन व अभ्यास



घटक-४ प्रकल्प अहवाल - संबंधित विषयावर २० गुणांचे प्रकल्प लेखन

सत्रान्त परीक्षा ( गुण १००)

प्रश्न १. घटक १ वर आधारित प्रश्न ( पर्यायासह)	गुण २०
प्रश्न २. घटक २ वर आधारित प्रश्न ( पर्यायासह)	गुण २०
प्रश्न ३. घटक ३ वर आधारित प्रश्न ( पर्यायासह)	गुण २०
प्रश्न ४. सर्व घटकांवर आधारित दोन टीपा (पर्यायासह )	गुण २०

प्रकल्प अहवाल - संबंधित विषयावर २० गुणांचे प्रकल्प लेखन

संदर्भ सूची

- १ मराठी वाङ् मयाचा इतिहास - खंड ५, भाग १ - संपादक - रा. श्री. जोग म.सा. परिषद, पुणे, १९७३.
- २) कादंबरीविषयी - हरिश्चंद्र थोरात. पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे, २००६.
- ३) टीकास्वयंवर - भालचंद्र नेमाडे, साकेत प्रकाशन, औरंगाबाद, १९९०.
- ४) कादंबरी - एक साहित्यप्रकार - हरिश्चंद्र थोरात, शब्द पब्लिकेशन्स मुंबई, २०१०.
- ५) मराठी वाङ् मय कोश-खंड ४, ( समीक्षा संज्ञा), समन्वयक संपादक- डॉ. विजया राजाध्यक्ष, महाराष्ट्र राज्य साहित्य संस्कृती मंडळ, मुंबई, २००२ ,
- ६) वाङ् मयीन संज्ञा-संकल्पना कोश- संपादक, प्रभा गणोरकर, वसंत आबाजी डहाके व इतर, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई, २००९.
- ७) ग्रामीण साहित्य: स्वरूप आणि समस्या- आनंद यादव, मेहता पब्लिशिंग हाऊस, १९७९.
- ८) ग्रामीणता-साहित्य आणि वास्तव - आनंद यादव, मेहता पब्लिशिंग हाऊस, १९८९.
- ९) धार आणि काठ -नरहर कुरुंदकर, १९७१.
- १०) दलित साहित्य- प्रवाह व प्रतिक्रिया -गो. म. कुळकर्णी, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे, १९८६
- ११) निळी पहाट-रा. ग. जाधव, प्राज्ञपाठशाळा वाई. १९७८.
- १२) दलित साहित्य- एक चिंतन- अर्जुन डांगळे (संपा.), महाराष्ट्र राज्य साहित्य संस्कृती आणि मंडळ, मुंबई, १९७८.
- १३) दलित साहित्य-वेदना आणि विद्रोह- भालचंद्र फडके, श्रीविद्या प्रकाशन, पुणे, १९७७ (प्र.आ.), १९८९(दु. आ.)
- १४) दलित साहित्याची स्थितिगती- केशव मेश्राम व इतर (संपा.) मराठी विभाग, मुंबई विद्यापीठ आणि अनुभव पब्लिकेशन्स, मुंबई, १९९७
- १५) स्त्रीवादी समीक्षा- सैद्धान्तिक चौकट- डॉ. मिलिंद मालशे, श्रीवाणी- ऑक्टोबर, १९९३
- १६) स्त्रीवादी साहित्य समीक्षा-स्वरूप आणि व्याप्ती- वसंत आबाजी डहाके, श्रीवाणी- ऑक्टोबर, १९९३.
- १७) स्त्रीवादी साहित्य आणि समीक्षा विशेषांक- अनुष्टुभ, सप्टें. ऑक्टो १९९६.
- १८) स्त्रीवादी समीक्षा-स्वरूप आणि उपयोजन- दिलीपराज प्रकाशन, पुणे, १९९३.
- १९) आंबेडकरवाद, डॉ. शेरे नीलकंठ, सुविद्या प्रकाशन, पुणे २००९.
- २०) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे तत्त्वज्ञान: आशय व विश्लेषण, गायकवाड दत्तात्रय स्वयंदीप प्रकाशन, पुणे २०१६.
- २१) आंबेडकर आणि मार्क्स, कसवे रावसाहेब, सुगावा प्रकाशन, पुणे, १९८५.

२२) प्रज्ञासूर्य, लिंबाळे शरणकुमार, (संपा.), प्रचार प्रकाशन, कोल्हापूर, १९९१.

अभ्यासपत्रिका क्र. ७

भाषाविज्ञान आणि मराठी व्याकरण

भाषाविज्ञान

सत्र - ५ वे श्रेयांकने -४ व्याख्याने -६०

घटक-१ भाषाशास्त्राच्या विविध शाखा - वर्णनात्मक, ऐतिहासिक व समाजशास्त्रीय.

घटक -२ स्वनिम विन्यास (स्वन, स्वनिम, स्वनांतर, स्वनिमांचे प्रकार, स्वनिम विश्लेषणाची तत्त्वे - तंत्रे.

घटक -३ रूपिमविन्यास - रूपिका, रूपिम, रूपिकांतर, रूपिमांचे प्रकार, रूपिम प्रकिया.

घटक - ४ अर्थविन्यास - भाषिक अर्थाचे स्वरूप, शब्दाथार्थचे प्रकार, अर्थ आणि त्याचे परस्पर

संबंध

सत्रान्त परीक्षा ( गुण १००)

प्रश्न १. घटक १ वर आधारित प्रश्न ( पर्यायासह)	गुण २०
प्रश्न २. घटक २ वर आधारित प्रश्न ( पर्यायासह)	गुण २०
प्रश्न ३. घटक ३ वर आधारित प्रश्न ( पर्यायासह)	गुण २०
प्रश्न ४. घटक ४ वर आधारित प्रश्न (पर्यायासह )	गुण २०
प्रश्न ५. सर्व घटकांवर आधारित दोन टीपा (पर्यायासह )	गुण २०

सत्र - ६ वे श्रेयांकने -४ व्याख्याने -६०

मराठी व्याकरण

घटक -१ शब्दांचे वर्गीकरण - पारंपरिक व आधुनिक

घटक -२ विकरण- लिंग, वचन, विभक्ती, आख्यात.

घटक-३ शब्दसिद्धी

घटक-४ प्रयोग विचार

सत्रान्त परीक्षा ( गुण १००)

प्रश्न १. घटक १ वर आधारित प्रश्न ( पर्यायासह)	गुण २०
प्रश्न २. घटक २ वर आधारित प्रश्न ( पर्यायासह)	गुण २०
प्रश्न ३. घटक ३ वर आधारित प्रश्न ( पर्यायासह)	गुण २०
प्रश्न ४. घटक ४ वर आधारित प्रश्न (पर्यायासह )	गुण २०
प्रश्न ५. सर्व घटकांवर आधारित दोन टीपा (पर्यायासह )	गुण २०

संदर्भ ग्रंथ-

१) काळे, कल्याण व इतर (संपा.), आधुनिक भाषाविज्ञान (संरचनावादी, सामान्य आणि सामाजिक, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे, (दु.आ.) २००३.

२) काळे कल्याण व इतर (संपा.), वर्णनात्मक भाषाविज्ञान स्वरूप आणि पद्धती, गोखले एज्युकेशन सोसायटी, नाशिक, १९८२.

३) गजेंद्रगडकर, श्री. न., भाषा आणि भाषाशास्त्र, व्हीनस प्रकाशन. पुणे, (दु. आ.) १९७९.